
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 37.014.543:378

Т. П. Настич, здобувач

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Анотація. У статті розкрито сутність фінансового механізму та фінансового забезпечення, охарактеризовано його складові, визначено джерела фінансового забезпечення освітньої діяльності вищих навчальних закладів.

Ключові слова: принципи фінансового забезпечення, фінансові ресурси.

Т. П. Настич, соискатель

**ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ**

Аннотация. В статье раскрыта сущность финансового механизма и финансового обеспечения, охарактеризованы его составляющие, определены источники финансового обеспечения образовательной деятельности высших учебных заведений.

Ключевые слова: принципы финансового обеспечения, финансовые ресурсы.

Т. П. Nastych, degree seeker

**THE FINANCIAL SUPPORT OF EDUCATIONAL ACTIVITY
OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**

Abstract. The essence of the financial mechanism and financial providing are determined in the article, its components are characterized and the sources of financial support of educational activity in higher educational establishments are defined.

Keywords: principles of financial security, financial resources.

Актуальність теми дослідження. Кожна країна має свої особливості фінансової системи, особливості побудови фінансового забезпечення різних сфер економіки, у тому числі і такої важливої, як освіта. Проблеми, пов'язані з фінансуванням та підвищенням ефективності фінансового забезпечення освіти, є предметом наукового пошуку вчених різних країн. Система фінансового забезпечення освіти має створити стабільні передумови для її розвитку та функціонування, а також для реалізації важливої функції освіти як чинника суспільного прогресу.

Для успішного функціонування у сфері освіти потрібно налагодження певної системи відносин для забезпечення фінансовими ресурсами. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах обмеженості бюджетного фінансування, що зумовлює необхідність переходу до інших джерел грошових надходжень. Українська освіта на сьогоднішній день потребує планомірного вдосконалення механізму фінансування, а саме: вдосконалення нормативної бази та залучення тих елементів фінансування, які спрямовані на результати діяльності. В результаті такого підходу відкривається можливість поєднати, з одного боку, гарантії держави на певний рівень фінансування, а з іншого – зростання зацікавленості та відповідальності самих навчальних закладів щодо результатів своєї діяльності.

Постановка проблеми. Фінансові ресурси надходять у розпорядження суб'єктів господарювання з різних джерел з метою виконання своїх основних функцій. Обсяги фінансування навчальних закладів державою визначаються на основі науково обґрунтованих нормативів, які можуть удосконалюватися, таким чином впливаючи на їх розвиток. У цілому фінансовий механізм вищої

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

освіти включає методи, інструменти, принципи забезпечення закладів освіти фінансовими ресурсами. Реалізація процесу управління фінансовими відносинами потребує постійного удосконалення механізму фінансового забезпечення та фінансового регулювання вищої освіти.

Мета статті – охарактеризувати фінансовий механізм системи вищої освіти, його зміст, функції та структуру.

Виклад основного матеріалу. Дослідженням та характеристикою окремих складових фінансового механізму системи вищої освіти займалися вітчизняні науковці Т. М. Боголіб, Є. М. Бойко, О. Д. Василик, І. М. Вахович, І. С. Каленюк, О. М. Ковалюк, П. М. Коваль, В. М. Опарін, В. Г. Сенчагов, Л. М. Яременко. Важливою науковою проблемою залишається підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, оптимізації методів та форм організації їх переміщення, а також пошуку нових джерел. З метою узагальнення наявних теоретичних напрацювань основні визначення фінансового механізму в сучасній вітчизняній економічній думці різними науковцями систематизовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансового механізму» в сучасній економічній думці

№	Автор	Визначення
1.	С. І. Юрій	Сукупність фінансових форм, методів та важелів, за допомогою яких забезпечується процес суспільного відтворення через формування та використання доходів та фондів грошових засобів, можливих завдяки розподільчій функції фінансів [6, с.20].
2.	О. М. Ковалюк	Система визначених фінансовою політикою фінансових методів і фінансових важелів, які використовують у своїй діяльності держава та підприємства за відповідного правового, нормативного та інформаційного їх забезпечення [7, с.54].
3.	П. С. Нікольський	Сукупність форм, методів і важелів планового управління фінансовими відносинами, пов'язаними з плануванням фінансів, утворенням, розподілом і використанням грошових доходів, нагромадженням фондів, із системою фінансування видатків [8, с.60].
4.	О. М. Волков	Система фінансових важелів впливу на організацію, планування і стимулювання використання фінансових ресурсів [9, с.114].

Джерело: складено автором

Зауважимо, що поняття фінансового механізму розглядається багатьма науковцями. Так, за М. М. Александровою та С. О. Масловою, фінансовий механізм – це «сукупність методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток і система фінансових індикаторів та фінансових інструментів, які дають змогу оцінити вплив» [1]. У свою чергу, значний внесок в осмислення сутності фінансового механізму системи вищої освіти було здійснено в працях Т. М. Боголіб, яка зазначає, що фінансовий механізм системи вищої освіти слід розглядати як елемент реалізації державної політики в галузі вищої освіти, що представляє собою сукупність самостійних, але взаємопов'язаних форм, методів, інструментів та важелів впливу, які забезпечують створення і використання бюджетних та позабюджетних фінансових ресурсів для ефективного функціонування сфери вищої освіти [2].

Функціонування фінансового механізму відбувається в різних сферах і ланках фінансових відносин. Фінансовий механізм містить дві підсистеми: фінансове забезпечення і фінансове регулювання. Дослідженню даного поняття присвячено чимало наукових праць вітчизняних науковців: І. А. Бланка, М. Д. Білик, П. Ю. Буряк, О. Д. Василика, І. В. Зятковського, О. П. Кириленко, М. І. Крупи, В. М. Опаріна, О. О. Терещенка, С. І. Юрія та ін. Визначення фінансового забезпечення вітчизняними науковцями представлено в таблиці 2.

Аналізуючи та узагальнюючи всі ці визначення, можна відмітити, що фінансове забезпечення – це система джерел та форм фінансування розвитку економічної і соціальної сфер суспільства. Суть дії фінансового забезпечення полягає у виділенні певної суми фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики. При цьому слід розрізняти як забезпечувальну, так і регулятивну його дію.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 2

Підходи до трактування поняття «фінансове забезпечення»

№	Автор	Наукова думка автора
1.	С. І. Юрій	Трактується як «формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання». Автори виділяють п'ять основних елементів фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, а саме: самофінансування; кредитування; бюджетне фінансування; оренда; інвестування [6].
2.	О. П. Кириленко	У складі методів фінансового забезпечення виділяє фінансове регулювання, яке відбувається, головним чином, через оподаткування. В умовах ринкової економіки використання адміністративних методів впливу надто обмежене, і тому головний акцент у регулюванні економіки робиться на оподаткуванні» [10].
3.	О. Р. Романенко	Роз'яснюється як процес покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання і державою; фінансове забезпечення розширеного відтворення може здійснюватися у таких формах, як бюджетне фінансування, кредитування, самофінансування, оренда, інвестування [11].
4.	В. М. Опарін	Фінансове забезпечення «реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватись через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування» (надання суб'єктам на безповоротній і безоплатній основі) [12].

Джерело: складено автором

Стосовно функції фінансового забезпечення слід зазначити, що вона змінюється у бік все більшої диверсифікації джерел фінансування освіти, зменшення державної частки у загальній сумі фінансових ресурсів освіти. Наслідком ускладнення джерельної бази фінансування освіти стає ускладнення та урізноманітнення (розширення) другої важливої функції фінансового механізму – фінансового регулювання. Формування і виконання цієї функції визначається державою та потребує в сучасних умовах ґрунтовної розробки. Вітчизняні науковці зазначають, що не менш важливою складовою (підсистемою) фінансового механізму є фінансове регулювання. Фінансове регулювання – це метод фінансового впливу, пов'язаний з регулюванням економічних процесів. Основні елементи фінансового регулювання такі:

- оподаткування як вилучення частини доходів підприємств і організацій, а також населення, і спрямування цих коштів у бюджети та державні цільові фонди для задоволення державних потреб;

- бюджетні трансферти (дотації, субсидії, субвенції), які сприяють забезпеченню нормальному функціонуванню інших ланок фінансової системи.

У галузі вищої освіти таке регулювання виявляється, зокрема, у встановленні джерел, обсягів і видів надходжень, які не є об'єктом оподаткування для вищих навчальних закладів та осіб, які надають їм благодійну допомогу. Фінансове регулювання здійснюється у двох напрямках.

Суть першого полягає в тому, що за допомогою фінансових важелів встановлюються певні пропорції розподілу доходів юридичних і фізичних осіб, які впливають на їхню забезпеченість фінансовими ресурсами. Фінансовими важелями є: ставки податків і обов'язкових платежів, податкові пільги, норми амортизації, норми видатків у бюджетних установах, фінансові нормативи. Конкретний склад фінансових важелів постійно змінюється залежно від завдань фінансової політики. Чим ширше втручання держави у фінансову діяльність установ і населення, тим більше їй потрібно важелів. У фінансових важелях важливе місце посідають фінансові санкції як особливі форми організації фінансових відносин, покликані посилити матеріальну відповідальність суб'єктів господарювання за виконання взятих зобов'язань. Кожен важіль виконує певне економічне навантаження та має об'єктивні межі застосування. В умовах ринку роль фінансових санкцій значно зростає. Найбільш розповсюдженими є штрафи і пені.

Другий напрям фінансового регулювання полягає в тому, що, встановлюючи певні пропорції розподілу, воно вибудовує відповідну систему економічних інтересів. При цьому слід зазначити, що фінансовий вплив є однією з найвідоміших форм, оскільки здійснюється через доходи юридичних і фізичних осіб.

Фінансове регулювання тісно пов'язане з фінансовим забезпеченням, визначаючи насамперед рівень самофінансування. Більше того, в окремих випадках метою фінансового регулюван-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

ня виступає саме встановлення певного рівня самофінансування.

Отже, фінансове забезпечення і фінансове регулювання можна визначити як узагальнюючі методи фінансового механізму, оскільки їхній фінансовий вплив на соціально-економічний розвиток суспільства виявляє себе лише частково. При цьому обидва методи взаємопов'язані і взаємодоповнюють один одного, а значить, встановлення тієї чи іншої системи фінансового забезпечення потребує відповідного фінансового регулювання.

Таким чином, фінансовий механізм системи вищої освіти як складова частина економічного механізму політики в галузі вищої освіти є комплексом організаційних та інституціональних заходів, спрямованих на фінансове забезпечення формування та реалізації державної освітньої політики відповідно до соціально-економічних пріоритетів щодо якості освітньої діяльності та освітніх послуг.

Механізм фінансового забезпечення відіграє важливу роль у процесах функціонування системи вищої освіти. Оскільки фінансування освіти означено пріоритетним напрямом видатків бюджетів усіх рівнів, то це повинно знайти вираз не лише у зростанні бюджетних видатків на вищу школу, а у формуванні багатоканальної системи фінансового забезпечення ВНЗ. До структури фінансового механізму входять п'ять взаємопов'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення. Деякі дослідники пропонують застосовувати лише фінансові методи і фінансові важелі, або просто об'єднати усі поняття у категорію фінансових регуляторів. Ключовими складовими фінансового механізму слід визнати фінансові методи, адже саме вони можуть містити різноманітні інструменти і важелі стимулюючої або обмежувальної дії і завжди застосовуються під час функціонування фінансового механізму [3].

На основі проведеного аналізу існуючих підходів до трактування суті поняття фінансового забезпечення можна виділити і згрупувати основні елементи механізму фінансового забезпечення (рис. 1).

Структура елементів фінансового механізму представлена на рис. 1.

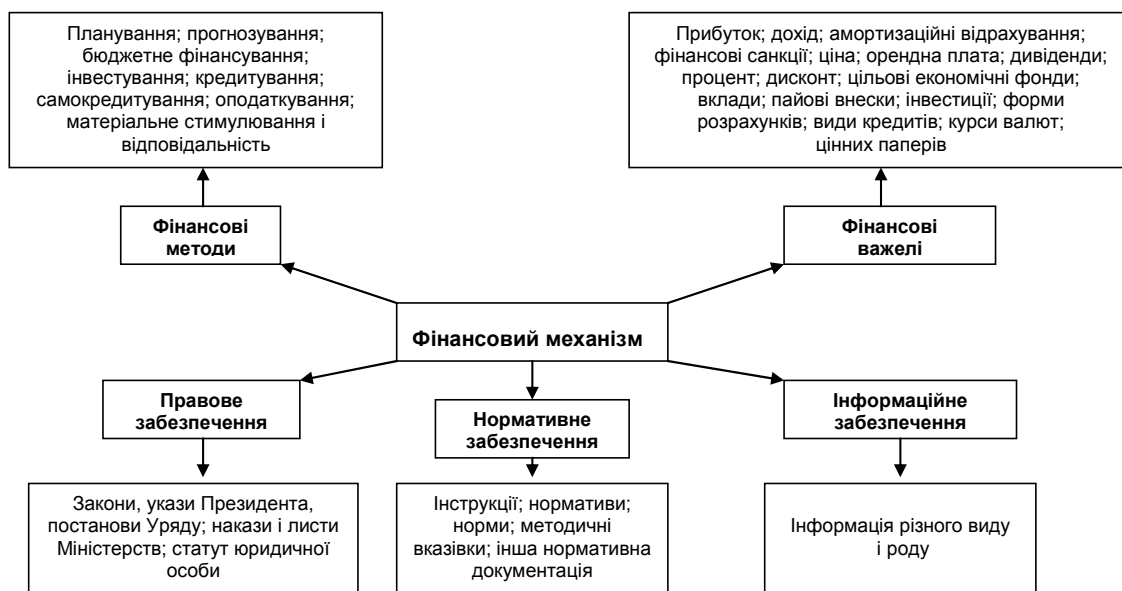

Рис. 1. Структура фінансового механізму [13, с.18].

За допомогою фінансового механізму в процесі управління фінансами досягається забезпеченість господарюючих суб'єктів необхідними фінансовими ресурсами для реалізації основних функцій їх діяльності. Механізм фінансового забезпечення є цілісним процесом і повинен визначати порядок даного виду діяльності у сфері вищої освіти.

Вихідною складовою фінансового механізму є фінансове планування й прогнозування. У

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

процесі фінансового планування й прогнозування визначаються обсяги фінансових ресурсів, які створюватимуться в державі в цілому, обсяги ресурсів, що зосереджуватимуться й розподілятимуться через бюджетну систему.

Фінансове планування - це науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямків використання фінансових ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку.

Об'єктом фінансового планування є фінансові ресурси, що утворюються в процесі розподілу і перерозподілу ВВП, а результатом - різні види фінансових планів і прогнозів. Метою фінансового планування є забезпечення діяльності необхідними джерелами фінансування. Фінансове планування втілює встановлені цілі у форму конкретних фінансових показників і забезпечує фінансовими ресурсами закладені в плані економічні пропорції розвитку. Планування витрат має здійснюватися згідно з принципами об'єктивної потреби, комплексності, науковості, достатності, ефективності та контролю за використанням отриманих бюджетних та позабюджетних ресурсів [4].

Кожна складова державних фінансів виконує певні функції і забезпечує здійснення відповідної фінансово-економічної політики, сприяє розв'язанню певних соціальних проблем, підтримує розвиток культури та мистецтва. Освітній заклад здійснює свою діяльність у межах правового поля, визначеного органами законодавчої та виконавчої влади України. Будь-який ВНЗ підпорядкований відповідному міністерству чи відомству. Нормативними документами регламентуються механізм, норми та нормативи фінансування. Законодавством передбачено самоврядування навчальних закладів та їх право на самостійне планування роботи, вирішення питань навчально-виховної, науково-дослідної, методичної, економічної та фінансово-господарської діяльності.

Раніше установи бюджетної сфери, до якої відноситься і освіта, знаходилися на повному державному утриманні. Відповідно до ст. 61 Закону України «Про освіту» держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не менш як 10% національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність. Але через недосконалість механізму планування бюджетних витрат та існування бюджетного дефіциту сьогодні видатки освіти, як і культурно-соціальні видатки, часто фінансуються за «залишковим принципом», тобто кошти на покриття цих видатків виділяють у останню чергу і в обсягах, які «залишилися» після покриття інших необхідних державних видатків. Кошти закладів і установ освіти, які повністю або частково фінансуються з бюджету, отримані від здійснення діяльності, передбаченої їхніми статутними документами, не вважаються прибутком і не оподатковуються [5].

У вищій школі в економічній практиці використовується метод фінансового прогнозування. Фінансове прогнозування в галузі вищої освіти спрямоване на визначення обсягів та джерел фінансових ресурсів і базується на розробці прогнозів грошових надходжень та витрат відповідно до пріоритетів державної політики. Фінансове прогнозування передбачає здійснення фінансового аналізу процесів і тенденцій, розкриття альтернатив розвитку. При цьому фінансовий прогноз розвитку вищої школи є інструментом обґрунтування вибору фінансової стратегії та формування системи довгострокових цілей фінансової діяльності. Під час розробки фінансових прогнозів варто спиратися на демографічні тенденції, потреби ринку праці, зважати на тенденції перерозподілу працівників зі сфери виробництва у сфері послуг, кількісні можливості ВНЗ, видатки держбюджету України, рівень доходів населення, сучасну тенденцію здобуття освіти упродовж всього життя тощо. Отже, метод фінансового прогнозування надзвичайно тісно пов'язаний із процесом прогнозування розвитку системи вищої освіти взагалі. Таким чином, фінансове прогнозування, втілене на засадах цілеспрямованості, системності, наукової обґрунтованості, альтернативності вважаємо передумовою ефективного функціонування механізму фінансового забезпечення вищої освіти в цілому.

Бюджетне фінансування - надання в безповоротному порядку коштів з державного бюджету підприємствам, установам, організаціям, бюджетам нижчого рівня для повного або часткового покриття їхніх витрат. Бюджетне фінансування вищих навчальних закладів ґрунтується на застосуванні нормативного методу формування та використання фінансових ресурсів.

Певною мірою фінансування вищої школи за соціально-ринкового підходу зводиться до інве-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

ствання, оскільки останнє передбачає використання коштів для нормального функціонування ВНЗ та безпосереднє інвестування у розвиток ВНЗ. Інвестування в освіту не передбачає негайної віддачі, проте має відчутний вплив на структуру ринку праці, на соціально-економічний розвиток суспільства в перспективі. Інвестування передбачає вкладення фінансових, майнових та інтелектуальних цінностей у функціонування та розвиток системи вищої освіти.

Кредитування широко розповсюджене у світі, а в Україні тільки починає розвиватися. Кредитування - це спосіб отримання позикових (залучених) коштів як особами, що навчаються, так і самими ВНЗ. Освіта в кредит - найбільш прийнятна форма доступу до якісної освіти поряд з державним замовленням. Кредит на вищу освіту дозволяє студентам уникнути обмежень у виборі ВНЗ через фінансовий чинник (вартість навчання) та підвищити особисту зацікавленість, адже продуктивне навчання необхідне для наступного успішного працевлаштування та вчасного повернення кредиту.

Під час складання і виконання фінансових планів по закінченню певних періодів здійснюється фінансовий контроль, спрямований на перевірку правильності вартісного розподілу і перерозподілу коштів за відповідними фондами та їх використання за цільовим призначенням в усіх структурних підрозділах економіки держави. Слід зазначити, що метою проведення державного фінансового контролю за функціонуванням вищих навчальних закладів є підвищення ефективності їхньої діяльності, об'єктивність оцінки реалізації ними єдиної державної політики у галузі вищої освіти.

Усі перелічені фінансові методи впливають на якість навчального процесу, тобто на конкурентоспроможність ВНЗ. З огляду на вищесказане, на особливу увагу заслуговують фінансові важелі як засоби реалізації фінансових методів. До основних фінансових важелів, які використовують відповідно до чинного законодавства установи вищої освіти, є прибуток, накопичення, податки та обов'язкові платежі, фінансові санкції, амортизаційні відрахування.

Наступною складовою фінансового механізму є її законодавча база. Законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України, і його предметом є регулювання суспільних відносин у сфері навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян України. Підзаконні нормативно-правові акти приймаються компетентними державними органами на основі чинних законів. До таких документів належать: укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів, інструкції, накази міністерств, міжнародні договори, укладені і ратифіковані Верховною Радою України, тощо.

Нормативне забезпечення утворюють нормативи, інструкції, норми, тарифні ставки, методичні вказівки тощо. Підзаконні нормативно-правові акти приймаються компетентними державними органами на підставі чинних законів. До таких документів належать: Укази Президента України, Декрети, Постанови Кабінету Міністрів, інструкції, накази міністерств, міжнародні договори, укладені і ратифіковані Верховною Радою України, тощо.

Інформаційне забезпечення, остання складова фінансового механізму, складається з різного роду фінансово-економічної інформації. Інформаційне забезпечення охоплює систему руху й перетворення інформації, включаючи класифікаційні переліки всіх даних, методи їх кодування, зберігання та передачі. Розробка інформаційного забезпечення спрямована на використання технічних засобів управління для постачання необхідної інформації відповідним органам управління з метою організації, по-перше, безперервного процесу збирання, опрацювання, зберігання й пошуку інформації, а також передачі її на різні рівні управління; по-друге, високої надійності та вірогідності інформації відповідно до встановлених вимог щодо збирання й опрацювання на кожному рівні управління.

Таким чином, механізм фінансового забезпечення вищої освіти в умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки функціонує з метою реалізації основних цілей освітньої діяльності. Разом з тим, існує нагальна необхідність удосконалення фінансового механізму системи освіти, і вищої освіти зокрема, в напрямі підвищення його прозорості, ефективності, посилення соціального та інноваційного спрямування.

Висновки. Для досягнення соціальної орієнтованості механізму фінансового забезпечення у системі вищої освіти необхідно забезпечувати пріоритетність державної фінансової компоненти

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

поруч із всебічною диверсифікацією джерел фінансування. Запорукою соціально-економічного розвитку суспільства виступає спрямування дії всіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат освітньої діяльності. Організаційна будова фінансового механізму включає відповідне нормативно-правове і інформаційне забезпечення та основні складові: фінансові методи та фінансові важелі, за допомогою яких забезпечуються оптимальні розміри формування фінансових ресурсів та максимальна ефективність їх використання.

Література

1. Александрова М. М. Гроші. Фінанси. Кредит : навч.-метод. посіб. / М. М. Александрова, С. О. Маслова. – К. : ЦУЛ, 2002. – 336 с.
2. Тимошенко О. В. Особливості реалізації фінансового механізму системи вищої освіти України / Тимошенко О.В. // Економічний вісник НГУ. - 2009. - №1. - С. 123-130.
3. Вахович І. М. Фінансове забезпечення вищої освіти: методологія та механізм реалізації в умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук; М-во освіти і науки України, Луцький нац. техн. ун-т. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. - 286 с.
4. Тимошенко О. В. Фінансові аспекти конкурентоспроможності вищої освіти в Україні / О. В. Тимошенко, В. А. Федорова ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ : Пороги, 2008. - 390 с.
5. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 34. – Ст. 451.
6. Фінанси: вишкіл студії: навч. посіб. / За ред. д-ра екон.наук, проф. С. І. Юрія. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 357 с.
7. Ковалюк О. М. Методологічні основи фінансового механізму / О. М. Ковалюк // Фінанси України. - 2003. - №4. - С. 51-59.
8. Никольський П. С. Финансы в системе хозяйственного управления промышленностью / П. С. Никольский. - М. : Финансы и статистика, 1982. – 457 с.
9. Экономика предприятия: учебник / [под ред. проф. О. М. Волкова]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 520 с.
10. Кириленко О. П. Фінанси : навч. посіб. / Кириленко О. П. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. - Тернопіль: Економічна думка, 1998. – 163 с.
11. Романенко О. Р. Фінанси : підручник / Романенко О. Р. - К. : ЦУЛ, 2004. – 312 с.
12. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. - К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
13. Поддєрьогін А. М. Финансовый менеджмент: підручник / [кер. кол. авт. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін]. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.

References

1. Aleksandrova M. M., Maslova S. O. *Hroshi. Finansy. Kredyt* [Money. Finance. Credit]. Kyiv, TsUL Publ., 2002. 336 p.
2. Tymoshenko O. V. *Osoblyvosti realizatsii finansovoho mekhanizmu systemy vyshchoi osvity Ukrainy* [The features of the financial mechanism of higher education in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk NHU – Economic bulletin of the National Mining University*, 2009, no. 1, pp. 123-130.
3. Vakhovych I. M., Volynchuk Yu. V. *Finansove zabezpechennia vyshchoi osvity: metodolohiia ta mekhanizm realizatsii v umovakh formuvannia sotsialno oriientovanoi rynkovoї ekonomiky* [The financial support for higher education: methodology and implementation mechanism under condition of formation the social market economy]. Lutsk, RVV LNTU Publ., 2010. 286 p.
4. Tymoshenko O. V., Fedorova V. A. *Finansovi aspekty konkurentospromozhnosti vyshchoi osvity v Ukraini* [The financial aspects of competitiveness of higher education in Ukraine]. Dnipropetrovsk, Porohy Publ., 2008. 390 p.
5. *Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 23.05.1991 r. # 1060-XII* [Law of Ukraine "On education" of 23, May 1991 # 1060-XII]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (accessed 16 October 2013).
6. Yurii S. I., ed. *Finansy: vyshkil studii* [Finance]. Ternopil, Kart-blansh Publ., 2002. 357 p.
7. Kovaliuk O. M. *Metodolohichni osnovy finansovoho mekhanizmu* [The methodological bases of the financial mechanism]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 2003, no. 4, pp. 51-59.
8. Nikolskiy P. S. *Finansy v sisteme khoziaystvennogo upravleniya promyshlennostyu* [Finance in the system of economic management of industry]. Moscow, Finansy i statistika Publ., 1982. 457 p.
9. Volkov O. M., ed. *Ekonomika predpriyatiya* [Enterprise economy]. 2nd ed. Moscow, INFRA-M Publ., 2000. 520 p.
10. Kyrylenko O. P. *Finansy* [Finance]. 2nd ed. Ternopil, Ekonomichna dumka Publ., 1998. 163 p.
11. Romanenko O. R. *Finansy* [Finance]. Kyiv, TsUL Publ., 2004. 312 p.
12. Oparin V. M. *Finansy (Zahalna teoriia)* [Finance: common theories]. 2nd ed. Kyiv, KNEU Publ., 2002. 240 p.
13. Poddierohin A. M., ed. *Finansovi menedzhment* [Finance management]. Kyiv, KNEU Publ., 2005. 536 p.

Надійшла 16.10.2013